

Aleš Pejchal: „ Aby stěžovatel mohl „vítězný“ rozsudek ESLP řádně uchopit, musí mít možnost dosáhnout toho, že jeho pře bude znovu a kvalitněji rozhodnuta.“

eFocus

Soudce Evropského soudu pro lidská práva zvolený za Českou republiku JUDr. Aleš Pejchal, provozoval celý svůj profesní život advokátní praxi. Je zakládajícím partnerem advokátní kanceláře Pejchal, Nespala a spol., kterou kvůli nové funkci po jednadvaceti letech opustil. Před svým zvolením byl také místopředsedou České advokátní komory, členem konzultativního sboru v oboru právním prezidenta republiky, členem Legislativní rady vlády a rozhodcem Rozhodčího soudu při České hospodářské komoře a České agrární komoře.

Je rozdíl v tom vykonávat funkci soudce Evropského soudu pro lidská práva (ESLP) a být advokátem. Připravujete se nějak na svou rozhodovací funkci?

„Speciálně se nepřipravuji, protože „soudit“ jsem zvyklý. Dlouhé roky jsem, kromě advokacie, působil jako rozhodce Rozhodčího soudu při Hospodářské komoře ČR a Agrární komoře ČR. Jsem zvyklý rozhodovat jako jediný rozhodce, tak i v senátu se třemi rozhodci. Arbitrární rozhodování je poměrně podobné soudnímu rozhodování. Člověk musí vyslechnout strany, musí zaprotokolovat, co strany předvedly, provést důkazy a vydat řádně zdůvodněný rozhodčí nález. Po technické stránce mě tedy nečeká něco, co bych v minulosti nedělal.“

A po té lidské?

„Unést odpovědnost při rozhodování je to nejdůležitější. Bude to úplně jiný pohled. Musíme si uvědomit, že ESLP není soudem v pravém slova smyslu. Je to jedna ze součástí mezinárodní, mezivládní organizace - Rady Evropy. Úkolem soudu je především posuzovat, zda některá ze členských zemí Rady Evropy porušila nebo neporušila Úmluvu o ochraně lidských práv a základních svobod. To znamená, na rozdíl od rozhodování „normálního“ soudu, že zde nejdete do meritů věci. Spor stranám nerozhodnete. Pouze stěžovateli, který si stěžuje na porušení Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod sdělíte, zda byla Úmluva skutečně členskou zemí porušena či nikoliv. Pakliže ano, můžete rozhodnout o přiměřeném zadostiučinění pro stěžovatele, tedy o utrpěné nemajetkové újmě, případně i o majetkové újmě. Jen výjimečně bývá rozhodováno o navrácení do původního stavu - restitutio in integrum. V minulosti se to stalo například v případě bývalého řeckého krále. Část majetku, který mu byl znárodněn, mu byla na základě rozhodnutí ESLP fyzicky vrácena.“

Jako advokát máte s rozhodovací činností ESLP letité zkušenosti. V roce 2000 jste pro své klienty vysoudil nejvyšší odškodnění v historii České republiky.

„Výše odškodnění nemůže být ve všech případech měřítkem. Ale pokud mě paměť neklame, tak skutečně ve sporech proti České republice satisfakce nebyla nikdy vyšší. Důležitější je ale jiná věc.

Aby stěžovatel mohl rozsudek ESLP, kde je konstatováno porušení Úmluvy, řádně uchopit, kromě toho, že je mu vyplaceno odškodnění. Zda může počítat s tím, že jeho pře bude znovu a kvalitněji rozhodnuta. S tím, že domácí soudy by byly vázány právním názorem štrasburského soudu. To v České republice v civilních věcech dlouho nešlo. Obnova řízení před Ústavním soudem byla sice možná od roku 2004, ale jen ve věcech trestních. V trestních věcech mohli stěžovatelé požadovat obnovu řízení po úspěšném rozsudku ve Štrasburku, v civilních nikoliv. Teprve před čtrnácti dny schválila výraznou většinou Poslanecká Sněmovna novelu zákona o ústavním soudu, kdy byla obnova řízení připuštěna i ve věcech civilních. Byla tak odstraněna diskriminace stěžovatelů, která zde existovala od roku 2004. Protože při porušení Úmluvy Vysokou smluvní stranou je nepodstatné, zda se tomu stalo v oblasti trestního nebo civilního práva. Mám obrovskou radost, že obnova řízení je konečně možná v úplnosti i v České republice.“

Ono se to váže s jistým formalismem českých soudů, jak jste o něm v jiných rozhovorech už hovořil. Myslíte si, že je onen formalismus trend, který bude ustupovat?

„Především ve vztahu k civilnímu právu, kterému jsem se léta věnoval, bude záležet, jak bude vypadat nový občanský soudní řád. Ten stávající formalismem trpí. Touto otázkou jsem se mnohokrát zabýval, přednášel jsem o tom a na to téma jsem napsal rozsáhlou studii, kde jsem srovnával náš občanský soudní řád s pojetím práva na spravedlivý proces, jak je popsán v Úmluvě a judikován ESLP. Přitom jsem docházel k závěru, že formalismu v civilním řízení je příliš. Mnoho rozsudků ESLP vytyká - nejen našim soudům - že pro určité formální pochybení nebo předpoklady, které nemají vliv na rozhodnutí ve věci samé, národní soudy nekonaly. Samozřejmě se tím budu zabývat při výkonu funkce soudce ESLP, ale vždy záleží hlavně na vnitrostátním zákonodárství. Za obrovsky důležité považuji, aby po přijetí nového občanského zákoníku vycházel nový občanský soudní řád především z judikatury ESLP.“

Jistě se budete snažit sledovat vývoj tohoto předpisu.

„Budu sledovat vývoj všech důležitých předpisů. Je to částečně náplní mojí práce. S ohledem na to, jaký trend nastolila Rada Evropy a jak se Úmluva díky Protokolu č. 14 změnila po roce 2010, je jedním z úkolů soudců ESLP být v úzkém styku se soudci národních nejvyšších soudů. U nás připadá v úvahu Nejvyšší soud a Ústavní soud, ale i Nejvyšší správní soud, oba soudy vrchní a samozřejmě i státní administrativa. Proto, aby byla dostatečně implementovaná judikatura ESPL a aby byl výklad Úmluvy v národních státech v souladu s touto judikaturou.“

ESPL má desítky tisíc nevyřízených stížností. Čtrnáctý protokol tomu má pomoci. Jaký je Váš názor na „reformu“ ESLP?

„Ono to není jen v souvislosti s nakupením stížností, ale i s tím, že státy nedostatečně reflektují judikaturu soudu. Největším problémem přetíženosti soudu nejsou stížnosti, které by potřebovaly nový výklad Úmluvy, ale takzvané opakující se stížnosti. V typových případech je perfektně vytvořena judikatura ESLP, ale národní soudy ji neaplikují. Stěžovatelé přicházejí s věcmi, které byly již dávno soudem typově judikovány a Soud nemůže v době, která by byla smysluplná, všechny stížnosti vyřídit. S tímto problémem bychom se ale měli vrátit k počátkům soudu a počátkům Úmluvy.“

Proč?

„Jsem přesvědčen, že se čtrnáctý protokol velice dobře a velice přesně vrací k původnímu poslání ESLP, které bylo dle mého názoru po roce 2000 opuštěno. Konvence, která vznikala mezi lety 1948 až 1950, má již ve své preambuli uvedenu základní myšlenku, na kterou se zapomíná. Že veškeré členské státy Rady Evropy, tedy signatáři Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, mají hlubokou víru v to, že pokud zvolí stejný výklad k otázce ochrany základních svobod a lidských práv, pokud budou tuto ochranu provádět obdobným způsobem, bude v Evropě zachován mír a bude nastavena spravedlnost pro občany členských států. Zdůraznil bych aspekt hluboké víry, že při dodržení Úmluvy spolu státy dokáží žít v mírových podmínkách.“

Co to tedy znamená?

„Že samy národní státy musí dbát o dodržování Úmluvy. Že arbitr, zda Úmluva byla či nebyla porušena státem, kterým je ESLP, bude zasahovat toliko výjimečně. Tak byl soud v roce 1959 utvářen a zakládán. Postupně vznikala jeho velice kvalitní judikatura. Domnívám se, že nejlepší výklady Úmluvy se datují z let osmdesátých a devadesátých minulého století. V té době bylo soudem vyloženo vše podstatné z jednotlivých ustanovení. Pak již ubývalo nových pohledů, zcela logicky. Konvence je relativně krátká, ustanovení není tolik, abychom tam nacházeli stále nové myšlenky při výkladu.“

A co konkrétně přinesl Dodatkový protokol č.14?

„Čtrnáctý protokol přinesl především takové změny jako rozhodování samosoudcem. Na to jsme zvyklí třeba u Ústavního soudu, kde soudce zpravodaj odmítne ústavní stížnost, která nemá „hlavu ani patu“ a je neopodstatněná. Problém ESLP byl, že dříve o tom musel rozhodovat tříčlenný senát, což bylo zbytečně časově náročné. Jsou to klasické případy, kdy si někdo stěžuje opožděně, není dodržena lhůta anebo se to týká něčeho jiného než Úmluvy. Další pozitivní věc je, že vždy musí stížnost rozhodovat soudce z jiného státu, než ze kterého stížnost pochází a proti kterému směřuje. Byť musí být všichni soudci nezávislí a vystupují jako soukromé osoby, tak ve 14. Protokolu bylo vzato na vědomí, že soudce nikdy neztratí vztah ke své zemi. Proto rozhoduje soudce z jiné země. Další důležitá věc je, že tříčlenný senát, po samosoudci nejmenší formace ESLP, může vydat pozitivní rozsudek. Dříve mohl vydat toliko rozsudek negativní, kdy stížnost prohlašoval za nepřijatelnou. V současnosti může tehdy, pakliže již typově ta věc byla soudem rozhodována a máme precedent, vynést pozitivní rozsudek. Ono „přiznání“ považuji za obrovsky významné. Soud precedentně rozhodoval již před tím, vždy se ohlížel na svou předchozí judikaturu, jen v Úmluvě to nebylo výslovně uvedeno.“

Změnou díky čtrnáctému protokolu také je, že se Soud zabývá jen stížnostmi, které obsahují „podstatnou újmu“.

„Musí jít skutečně o závažné porušení Úmluvy, aby se soud tou věcí zabýval. Podstatná újma neznámá, že jde o tabulkově vyčíslené finanční výše utrpěné škody. Z pohledu Úmluvy někoho relativně nízká finanční újma poznamená na celý život, pro jiného je nepodstatná. Tady předpokládám, že se bude vytvářet nová judikatura. A jednou z nejdůležitějších záležitostí soudu do budoucna bude důsledná implementace judikatury ESLP do národních právních systémů, aby toto všechno mohlo být realizováno. Jak Rada Evropy, tak ESLP si totiž začaly postupně uvědomovat, že přílišná centralizace škodí. I proto je současný trend opačný, jde o určitou decentralizaci, kdy je odpovědnost za kontrolu dodržování Úmluvy kladena především na národní státy. Jde nejen o národní soudnictví, ale i o národní parlamenty. Aby vytvářely legislativu, která bude v souladu s Evropskou úmluvou o ochraně lidských práv a základních svobod.“

Před rokem jste v „10 otázek pro...“ uvedl, že jste „trochu bohémský a vzteklý“. To mi moc charakterově na soudce Evropského soudu pro lidská práva nesedí. Jak to tedy je?

„(smích) To je ve vztahu k advokacii poměrně ideální stav. Leč určitým způsobem jsem už dospěl, letos jsem oslavil šedesáté narozeniny. Dnes mě hned tak něco nerozčílí. Především v období před rokem 1989 by se dalo říci, že jsem na jedné straně působil jako „ctihodný advokát“ a na druhé straně jsem měl záliby, které by se daly nazvat bohémské. Hrál jsem amatérsky divadlo, psal jsem poezii. Netěšilo mě ani v době před rokem 1989 zakládat rodinu a podobně. Doba byla taková, že se mi do ní nechtělo zapustit kořeny. Rokem 1990 to začalo velmi rychle odcházet. Pakliže se člověk věnoval advokacii na 100 až 110 procent, a to byl můj případ, na koníčky a záliby nebyl vůbec čas. Což v současné době vystřídá naprosto nová práce, odpovědná práce, denní styk s kolegy ze sedmačtyřiceti států evropských zemí... myslím, že budu žít především svojí prací.“

10 otázek pro... Aleše Pejchala >>> [zde](#).

Děkujeme za rozhovor.

Fakta o Evropském soudu pro lidská práva:

Evropský soud pro lidská práva (ESLP) byl založen v roce 1959 k zajištění dodržování závazků, jež převzaly smluvní strany na základě Úmluvy o ochraně lidských práv. Úmluva o ochraně lidských práv („Úmluva“) vstoupila v platnost dne 3. září 1953. K Úmluvě bylo dosud přijato celkem 14 protokolů. Úmluva je „živoucí instrument“, jehož výklad a obsah určuje svojí judikaturou ESLP.

Celkový počet nevyřízených stížností, o kterých musí ESLP rozhodnout, činí 144150, z nichž 46550 projednávají senáty, 18400 výbory a 79200 samosoudci.

Podle posledních údajů bylo ESLP za období od 1. ledna do 30. června 2012 předloženo celkem 33250 stížností (v porovnání se stejným obdobím v roce 2011 bylo předloženo o 2 300 (6%) stížností méně). Soud za období od 1. ledna 2012 do 30. června 2012 rozhodl o 40029 stížnostech, přičemž vynesl 802 rozsudků o porušení Úmluvy a 39227 rozhodnutí o nepřijatelnosti stížnosti nebo o vyškrtnutí stížnosti ze seznamu stížností.

Nejvíce rozsudků ESLP se týká spravedlivosti a nepřiměřené délky soudního řízení a ochrany majetku. Přibližně 10% případů se týká nejzávažnějších porušení Úmluvy – čl. 2 a 3 – práva na život a zákazu mučení a nelidského nebo ponižujícího zacházení.

Stížnosti proti České republice se týkají především nepřiměřené délky soudního řízení (42%), práva na spravedlivý proces (24%), práva na svobodu a osobní bezpečnost (13%), práva na účinný opravný prostředek (7%) a práva na respektování soukromého a rodinného života (7%). (K 1. lednu 2011 Soud vynesl, od přistoupení České republiky k Úmluvě dne 18. března 1992, celkem 158 rozsudků proti České republice, z nichž ve 142 shledal alespoň jedno porušení Úmluvy (zejména práva na spravedlivý proces).

Počet soudců 47 je stejný jako počet smluvních stran Úmluvy. Soudci jsou voleni Parlamentním shromážděním na devítileté funkční období na základě většiny odevzdaných hlasů. Soudci ve své funkci nezastupují stát, ale zasedají jako soukromé osoby.

Další články:

- [Půl roku po účinnosti novely stavebního zákona](#)
- [Rozhovor s Adamem Vojtěchem](#)
- [Video rozhovor s Danielou Kovářovou](#)
- [Video rozhovor s Martinem Maisnerem](#)
- [Video rozhovor s Monikou Novotnou](#)
- [Video rozhovor s Robertem Nerudou](#)
- [Video rozhovor s Michalem Vepřekem](#)
- [Video rozhovor s Robertem Němecem](#)
- [Video rozhovor s Michalem Hinkem](#)
- [Video rozhovor s Janem Pořízkem](#)
- [Video rozhovor s Martinem Nedelkou](#)